

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Examen Theologiæ Moralis

Moure, Antonio Fernandes de

Coloniæ Agrippinæ

Cap. 9. De quinto Decalogi præcepto.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40934

9 QVÆST. *Quam reuerentiam tenetur maritus exhibere uxori: RES P.* Tenetur illam honeste alloqui, reprehendere, moderate punire, & ideo grauitur peccat illā absq̄ causa cohibendo à præceptis Ecclesiæ obseruandis, nimirum ab audiendo sacro diebus festis, à confessione annua facienda: nam prohibendo illam ab exercitatione consiliorum Christi solum venialiter, nisi multum illi interueniret. Peccat etiam grauitur illam extra correctionis modum castigando, & percutiendo. Peccat item grauitur illam contumeliosis verbis insectando ob inobedientiam, non emendam, vxor enim par est, non serua.

CAPVT IX.

De quinto Decalogi præcepto.

Non occides. §. 1.

- 1 *Quid est homicidium.*
- 2 *An sit homicidium occiso sui ipsius.*
- 3 *De mutilatore suorum membrorum.*
- 4 *An liceat in aliquo euentu se ipsum occidere.*
- 5 *An liceat in aliquo euentu membrum præscindere.*
- 6 *An liceat in aliquo casu permittere se occidi.*
- 7 *Quando est sui homicida, qui se mortu periculo exponit.*
- 8 *Quando licet hominem occidere.*
- 9 *An liceat occidere hominem auctoritate priuata ob bonum commune.*
- 10 *Qua auctoritate miles in bello iusto occidit hostem.*
- 11 *An peccet maritus occidendo adulterum.*
- 12 *An liceat occidere innocentem propter bonum commune.*
- 13 *An liceat occidere priuata auctoritate ob bonum particulare.*

- 14 An liceat inuasorem occidere pro tuendo honore.
 15 An liceat pro tuendo honore antequam impingatur
 alapa iam iam impendens, inuasorem occidere.
 16 An liceat pro recuperando honore amisso inuasore
 insequi, & occidere.
 17 An liceat raptorem insequi, & occidere ad extor-
 quendas pecunias raptas.
 18 An liceat pro tuenda castitate inuasorem occidere.
 19 Quod est peccatum desiderare alterius mortem.
 20 Qui peccant contra præceptum de non occidendo.
 21 Qui teneatur se morti offerre extra causam fidei,
 aut religionis.
 22 Qui tenetur se morti offerre ob commune bonum.
 23 De homicidio indirecto.
 24 Qui peccat contra quintum præceptum ex defectu
 charitatis.
 25 Quæ circumstantia aperienda in confessione ho-
 micidij.
 26 De conuitio.
 27 De contumelia.
 28 Qualia sint peccata conuitium, & contumelia.

1 QVAESTIO. Quid est homicidium? R S E P. Est iniusta
 hominis occisio.

2 QVAEST. Occisio sui ipsius estne homicidium?
 RESP. Occidere se suis manibus deliberata occidendi in-
 tentione, est homicidium lethale. Nec excusatur, si fiat
 ad excusandam infamiam magnam, vel ob dolorem pec-
 cati commissi. Ita decernitur 23. qu. 5. *Can. si non licet. Can.*
si placuit. vbi præcipitur, ne fiat oratio pro homine occi-
 sione sui tanquam pro homine notorie præscito. Nam
 in hoc peccato læditur propria charitas, læditur iustitia,
 contra quam homo priuat Rempub. sua parre, læditur
 gratitudo contra Deum parui faciendo vitam ab eo do-
 natam. Ratio certa, quia homo non est dominus propriae
 vitæ, ac proinde illam prodigere non potest, Scio Sam-
 sonem,

sonem, & multos martyres se ipsos occidisse proiciendo se in rogam. Respondet D. August. 5. de ciuit. cap. 17. eor. id fecisse ex sancti Spiritus afflatu. Eandem peccati labem contrahit, qui præcipit, vel consultit, vel iuuat, vel cum possit facile prohibere, non prohibet homicidium.

3 QVÆST. Quid dicendum de suorum mutilatore membrorum? RESP. Idem, quod dixi de sui met occisore, quia homo, vt non vitæ, sic nec membrorum suorum dominus est, vt decernitur L. Liber homo. ff. ad legem Aquiliam. Nec peccatum excusat affectus sanctitatis, veluti castitas ad abscindenda virilia.

4 QVÆST. Licetne aliquo casu se ipsum occidere? RESP. Minime. Vnde colliges peccare mortaliter eum, qui vitam decurrat per abstinentias, quas scit, & aduertit esse notabiliter indiscretas, quamuis id faciat animo placandi Deum, & ad satisfaciendum pro peccatis. Ita D. Thom. 2. 2. qu. 147. art. 2. & Beatus Hieronym. relatus, cap. Non mediocriter, de consecr. dist. 5. Item peccare mortaliter eum, qui comedit, aut potat id, ex quo intelligit sibi graue nocendum salutis euenturum.

5 QVÆST. Licetne in aliquo casu membrum præscindere? RESP. Licet. Vel ob sanitatem totius, vt præscindere manum tæbe infectam, ne indies malum serpat. Et a fortiori ob vitam conseruandam. Ac proinde, qui captus ab hostibus nequiret, nisi abscissa manu, & relicta in vinculis fugere, & vitam tueri, posset eam abscindere, quemadmodum fecit Iosephus Iudæorum historiographus, vt ipse de se enarrat 2. de bello Iudaico cap. 27. Ita Maior. in 4. d. 15. quæst. 12. diub. 1. Sor. 5. sust. quæst. 2. art. 1.

6 QVÆST. Licetne in aliquo casu permittere se occidi? RESP. Licet, atque in primis in fidei defensionem, imo ad vitam potius ponendam, quam fidem teneretur Christianus. Deinde propter bonum commune, vnde si ciuitas oppugnaretur ab hostibus propter vnum, etiam innocentem, ille, vt pars posset se obijcere morti, ne tota ciuitas vastaretur. Imo teneretur, quia tenemur commune bonum proprio anteferre. Ita Sor. 5. sust. quæst. 1. articul. 7. Tertio, ratione iustitiæ, cum enim quis damnatus est mortis, potest, & tenetur omnes actiones, seu
necessa-

necessarias dispositiones ad necem adhibere, & pati, non tamen se iugulare, aut venenum haurire, vel se proijcere in leonum caueam. Potest tamen pati oris refractionem, & infusionem veneni, & intromitti ad bestias, aut proijci sine repugnantia, licet re innocens, nocens autem testibus probatus. Quarto, pro amici liberatione, vt naufragio, si vna tantum tabulae salus superesset, duos nequaquam capientis, possem illam non capere, & illam amico relinquere. Si tamen me roges, an iam captam dare possim, annuit Victoria relect. de homicid. numer. 26. capit. 6. cum communi Doctorum, & Toleta. lib. 5. cap. 6.

7 QVAEST. Quando est homicida sui, qui se mortis periculo exponit? RES P. Quando periculum tale est, ex quo mors frequentius subsequi solet, frequentius dixi, quia non est tale periculum, ex quo bis, aut ter mors fuerit subsequuta. Et ideo non sunt occisores sui, qui per altas scalas ad parietes, rectaque templorum tapetibus vestienda ascendunt, neque item funambuli in ea ludendi arte peritissimi, quamuis aliquando quis ceciderit & mortuus sit.

8 QVAEST. Quando licet hominem occidere sine homicidij labe? RES P. In primis occidere hominem ex iustitia, iuxta legum scita, & decreta, peccatum nullum est: imo est actus meritorius, si fiat, vt fieri debet. Fiet autem, si quatuor conditiones concurrant, quarum vel vna deficiente, mortale peccatum est. Prima, vt fiat auctoritate publica: nemini autem auctoritate priuata, licet occidere, etiam nocentissimum hominem, & ideo occidendo mortaliter delinquit. Secunda conditio est, vt fiat ex causa, quae quidem grauis esse debet, vt poena proportionetur culpa. Tertia, vt seruetur iuris ordo. Quarta, vt sit recta iudicis intentio ex iustitiae zelo moti, non ex ira, odio, vel alia inordinata passione.

9 QVAEST. Circa primam conditionem quero, an licet aliquando occidere auctoritate priuata ob bonum commune? RES P. Licet quidem. In primis, si aliter tyrannus non possit a ciuitate occupata expelli. Ita Diuus Thom. 2. sentent. d. 44. quest. 2. art. 2. Et opusc. 20. de reg. princip. cap. 6.

vbi dicit non peccasse M. Brutum occidendo Cæsarem. Hunc tamen tyrannum intelligo qui sine titulo vero, vult alijs tyrannice dominari: nam illum, qui vero titulo dominationis tyrannice tractat Rempub. nequaquam ita occidi licet, vt decernit Concil. Constant. *sessio 15.* atque oppositum dicere, vt hæreticum damnat.

10 QVAEST. *Qua auctoritate miles in bello iusto hostem occidit?* RESP. publica: est enim publicus minister, publica vindicta.

11 QVAEST. *Peccatne maritus occidendo adulterum deprehensum in adulterio?* RESP. Peccat. Ita definitur 43. *qu. 2. cap. Inter hec 33. qu. 2.* vbi Gloss. & Nauar. *ca. 15. nu. 4.* Verum quidem est Cæsareas leges conuicere in hoc homicidio, illudque impunitum relinquere, vt profusam adulterorum licentiam, & audaciam cohibeant, dum eorum occisores pœnis minimè afficiunt.

12 QVAEST. *Circa secundam conditionem, quæro ex te, licetne occidere innocentem propter Reipub. bonum: verbi gratia: si tyrannus deuastaturus urbem, nisi illi tradatur innocens Tertius ad mortem, vel coram eo occidatur, licetne illum tradere internecioni, aut occidere?* RESP. Communis tenet opinio non licere, posse tamen Rempub. illum non defendere. Crediderim tamen probabilem valde esse opinionem. Tolet. in sua restitutione de homicidio, cum asserit Rempubl. talem innocentem, vel tradere, vel occidere posse. Ratio illius est, quia Respublica vim habet ad cogendum suum ciuem exequi naturale ius, quo tenetur; sed in euentu proposito talis innocens iure naturali tenetur potius Reipubl. salute se morti offerre: ergo, &c. Vnus casus euentus est in quo absque controuersia innocentè licet occidere, nimirum cum secundum allegata, & probata ostenditur nocens. Sed de hoc puncto in octauo præcepto me longius interrogabis.

13 QVAEST. *Licetne aliquando occidere hominem, priuata auctoritate ob bonum particulare?* RESP. Licet, nimirum cogente necessitate: in primis cum opus est ad propriam vitam, vel parentis, vel amici, vel consanguinei ab inuasore defendendam. Ita Gloss. *Clement. unica de homicidio.* Imo si inuasus est publica persona, à qua multum pender bonum commune, tenetur inuasorem internecare, &

vitam

vitam propriam tueri. E contra vero si inuasor est persona publica, à qua similiter commune bonum valde pendet, tenetur permittere se occidi, quia tanquam pars tenetur subire damnum, ne eorum pereat. Cum vero inuasor, & inuasus priuatæ personæ sunt, potest inuasus inuasorem occidere, & iuxta communem sententiam permittere se occidi, quia vt pars tenetur subire damnum, ne totum pereat, ita potest aliam partem aut perimere, aut tueri, cum ab illa iniuste appetitur.

14 QVÆST. *Licet etiã inuasorem occidere ad tuendum honorem?* RESP. Licet. Ita tenet communis sententia. Ita Bald. in reper. l. 1. Cod. vnde vi. Panormitan. & Nauar. cap. Olim, vt refert in sum. ca. 15. num. 4. Ex quo fit, vt si inuasus nobilis ex fuga contrahat infamiam, fugere non teneatur, sed possit occidere, cum aliter propulsare iniuriã nequit. Quam tamen infamiam fugiendo non contrahit religiosus, aut clericus, licet præclaris parentibus ortus, quorum interest potius patientiam Christi, humilitatẽque colere, quam vanum honorem sectari.

15 QVÆST. *Licetne ad tuendum honorem occidere inuasorem alapa iam facta, iniurias minitantem antequam eam impingat?* RESP. Affirmatiue Doctores omnes vnanimi consensu respondent.

16 QVÆST. *Licetne ad honorem tuendum inuasorem post impactam alapam fugientem insequi, & occidere?* RESP. Negat Tolet. lib. 5. cap. 1. Oppositum tamen docet Nau. ca. 15. nu. 4. ad finem, inquiens: Qui affectus iniuria, magnam honoris iacturam faceret, si fugientem non persequeretur, inuasorem persequi posset, & percutere tantum, quantum ad sui honoris defensionem opus esset, etiam occidendo, si ad id opus esset. Ratio est, quia ego possum persequi furem, & illata vi, etiam mortis illius damno, rapta recuperare: ergo maiori cum ratione infamatorem, & ab eorum raprum honorem extorquere.

17 QVÆST. *Licet etiã eodem modo inuasorem insequi, & occidere ad extorquendas pecunias, aut alias res familiares furto ablatas?* RESP. Licet, cum aliter res haberi, & recuperari non potest. Dixi cum aliter res haberi non potest, quia peccat mortaliter, qui noctu, aut diu furem interimit, cum possit illum apprehendere, & se suaque omnia

tuto defendere non occidendo. Ita communis docet opinio, & liquet, *cap. si perfodiens, de homicidio*. Et quamvis leges inter nocturnum atque diurnum latronem discrimen faciant, occisoremque nocturni latronis non puniant, quia præsumunt latronis homicidia, tamen in foro animæ standum est veritati, non præsumptioni.

Hæc quoque veritas, de secularibus personis non Ecclesiasticis intelligitur, & decernitur *capit. Suscepimus de homicidio*, ubi sic facer textus. *Satius est post tunicam relinquere pallium, quam pro tunica, aut pallio alienam vitam eripere.*

18 QVÆST. *Licetne præterea ad iuendam castitatem inuulsorem occidere?* R E S P. Constans est Doctorum omnium sententia, quæ affirmat. Dubium vero est, an teneatur occidere? certum est fœminam non peccare lethaliter, licet inuita fiat se stuprari, si in turpitudinis delectationem non consentiat, nec proinde coram Deo amittere virginitatem, & ideo si certa esset se minime delectationi consensuram, posse non occidere inuulsorem. Ita Sylu. *verb. homicid. §. 8.* Verum, quia magnum consentiendi periculum est, propter vehementiam obiecti, securius inuulsorem occideret, cum aliter impolluta euadere nequit.

19 QVÆST. *Quod peccatum est desiderare alicuius mortem, propter bonum aliquod inde desideranti proueniens?* R E S P. Nullum peccatum agnoscit Nauar. *cap. 15. num. 9.* ubi dicit licere alicuius mortem optare in aliquem bonum finem, & honestum, videlicet, ne Deum offendar, ne aliquod crimen committat, regis Turcarum mortem optare, ut Christianus princeps succedat & ad fidem veniat illud Imperium. Addit Sor. *§. iust. quæst. 11. art. 1.* posse nos optare mortem iniustorum inimicorum, cum ad nostram quietem aliud remedium facile non superit.

20 QVÆST. *Qui peccant contra hoc præceptum de non occidendo?* R E S P. In primis, qui alicui dedit sano, vel ægrotato comedendum id, quod sciebat graue nocumentum illius saluti allaturum: tantam vini copiam, ex qua sciebat ebrietatem futuram, aut febrim excitandam, aut grauem mœrorem euenturum. Saluti, inquam, etiam animæ, ut grauem tentationem libidinis, iræ, & similibus.

Peccat

Peccat nutrix, quæ tenellum infantem secum in lecto noctu habet cum periculo suffocandi inter dormiendum. Peccat, qui mulierem gravidam, ita vel comprimit in coitu, vel plagis afficit in correctione, ut periculum sit abortus. Id vero intelligo, siue id fiat ante fetus animationem, siue post. Quamuis enim peccatum sit diuersum, quoniam post animationem fetus est hominis occisio, ante vero est embrionis occisio, utraque occisio homicidium iure appellari potest, quia embrio homo inchoatus est, qui si occidatur, reuera impeditur humana generatio. Peccat mulier, quæ quouis modo procurat abortum, vel se abortiendi periculo exponit. Peccat, qui proficiscitur ad bellum iniustum, sciens esse iniustum. Peccat, qui iniuste ad mortem damnatum manifesta iniustitia non liberat cum possit. Iuxta illud Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem*. Peccat, qui inualo ab inimicis suis non subuenit, cum commode possit, sine magno incommodo, iuxta B. Ambrosium, relatum *cap. Non inferenda 23, quæst 3.* nisi sit officialis publicus, quoniam hic armata manu tenetur subuenire, ut notat D. Ant. 2. p. tit. 7. cap 8 §. 2. & Nau. *cap. 15. num. 15.* tenetur, inquam, non tantum ex charitate, sed etiam ex iustitia. Peccat, qui suo testimonio aliquã ab iniusta morte potest liberare, & non vult testificari, qui si iuridice interrogetur, & neget vel taceat, contra iustitiam delinquit. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 70. art. 1.* Gab. *in 4. d. 15. quæst. 6. art. 2.* Peccat, qui rogatus iuridice contra reum ab accusatore, ex officio sub iuramento agente, postulatũ ad pœnam, aut negat veritatem, aut non vult testimonium ferre, defectu cuius accusator punietur talionis pœna. Probat, quia talis accusator exigit iuridice id, ad quod ius habet. Nauar. *citato loco* longius vagatur, atque in eo casu teneri testem ad testimonium ferendum non rogatum, quia tenetur, inquit, succurrere vitæ proximi periclitantis extreme, qualis tunc est ille accusator ex officio. Secus, inquit, si non ex officio obligaretur accusare, quia ille sponte sua se in tale periculum iniecit. Verumtamen hæc in re non est audiendus Nauarrus, atque suamet ratione conuincendus: enimvero licet quis ex officio teneatur accusare sub iureiurando obligatus, non tenetur

tamen

tamen accusare, nisi ea crimina, quæ iuridice potest probare, & ad id tantummodo suum iuramentum, iuris interpretatione præstitit, & ideo cum accusat, quod iuridice probare nequit, ipse se in laqueum misit, nec ab eo liberandus, ut alter detineatur.

21. QVAEST. *Quis tenetur se morti offerre extra causam se dei, aut religionis?* RESP. Qui contra aliquem falsum protulit testimonium, ob quod ille damnatur ad mortem, tunc enim, licet cum periculo propriæ vitæ, debet retractare testimonium. Ita communis tenet Doctorum sensus. Sed de eo latius ad 8. præceptum, cum egerimus de ordine iudiciariæ correctionis, respondebo.

22. QVAEST. *Quis tenetur se morti offerre ob commune bonum?* RESP. Tenetur quiuis etiam innocens, cum propter illum commune bonum Reipub. perit: ut cum tyrannus obsidet ciuitatem, & à se funditus delendam minatur, nisi certus innocens morti donetur: talis, inquam, innocens morti se offerre tenetur, atque cum Iona dicere. *Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis.* Scimus enim ego quoniam propter me tempestas hæc grâdis venit super vos. Ion. 1. Tenetur itidem innocens qui expeditur, ut exponitur à suo Principe ad duellum ad componendam pacem inter regna, multorumque neces euitandas.

23. QVAEST. *Hactenus dixisti de homicidio directo inueniam te rogabo de homicidio indirecto: dic igitur, qui peccat homicidio indirecto?* RESP. Qui non adhibita diligentia debita ad cauendum homicidium rem peragit, ex qua illud sequutum fuit, ut cum explosit bombardam crassa negligentia inaduertens, ne quis adesset obuius. Peccat præterea, qui omittit aliquid, quod ex iustitia tenetur facere; si ex tali omissione homicidium sequatur. Quamobrem peccant grauiter contra hoc indirectum homicidium Principes, & Gubernatores, qui cum teneantur seruare ciues indemnes, & saluos adhibita cura diligenti ad comprehendendos sicarios noctu, vel viarum spoliatores diu, negligunt sceleratorum punitiõem, qui proposita sibi impunitate licentius homines spoliant, & spoliatos occidunt. Peccant grauissimè iudices, qui offendant inscitiam, causam iudicant ignorantes, damnantque capitis innocentem, cum teneantur addiscere iura

iura, aut saltem sapientiores consulere, aut officio cedere. Quique, etiam si ius calleant, ne labore legendi, aut inquirendi defatigentur, re parua perspecta, & considerata mortis sententiam ferunt. Peccat præterea medicus, cuius incuria, vel imperitia obit infirmus, tenetur enim, aut artem callere, & diligentiam adhibere, aut officium omittere: Peccant, qui feras alunt, vt Tygres, Leones, Vifos, & alias, & non citant, vt minime noceant. Peccant parentes, qui cum sciant filios esse iracundos, & superbos, valde que obnoxios rixæ, sinunt eos arma gestare. Peccant denique illi, quibus iuste demandata est cura, vt præsit loco, vbi periculum homicidij timetur, ad sedandam seditionem, cum abscedunt, & relinquunt stationem.

24 QVAEST. *Hactenus de homicidio ratione iustitiæ: nunc te rogabo de homicidio ratione charitatis. Qui peccant contra hoc præceptum ratione charitatis?* RESP. Peccat mortaliter, qui in extrema vitæ necessitate posito, aut graui non succurrit, cum potest. Peccat, qui sciens alium iniuste adiudicandum morti, aut alicui pœnæ graui, nisi ipse veritatis ferar testimonium illud non fert, sinitque innocentem occidi, aut pœna graui affici, quanquam non interrogetur. Peccat grauius, qui scit esse alicui paratas insidias, in quibus realiter occideretur, nisi admoneatur, si non admoneat, aut saltem debitam diligentiam non adhibeat, vt admoneat.

25 QVAEST. *Suntne aliqua circumstantia in peccato homicidij necessario aperienda in confessione?* RESP. Sunt. Arque in primis ex parte personæ occisæ, vt si erat pater, mater, filius, vxor, frater: est enim circumstantia notabiliter aggrauans; de qua in propria materia de Sacramento pœnitentiæ diuino numine redibit sermo. Item, si erat persona sacris initiata, ratione excommunicationis annexæ, qua autem talis sit, dicam in materia de excommunicatione, cum de censuris egerimus. Si denique erat persona, ex cuius percussione alij notabile damnum patiuntur, vt si pater erat, cuius filij orphani relinquuntur, si erat seruus, cuius dominus pretium perdidit: si erat operarius, cuius labore familia alebatur, in his enim percussibus ratio admiscetur iniustitiæ restitutioni obno-

xix. 2. ratione loci, quia si factum fuit in loco sacro, habet coniunctam sacrilegij malitiam: si in loco publico, est cum scandalo coniunctum. Denique ratione complicum; enim vero patefaciendum est, an homicidium solus, vel cum alijs patrauerit, & circa eos an nil mirus cogitantes induxerit ad occisionem, quia ut claret, præter sacrilegij, etiam scandali culpa innodatur.

26 QVÆST. Quoniam in hoc quinto præcepto prohibentur conuitia & contumelia, rogate, quid est conuitium.

RESP. Conuitium secundum Diuum Thom. 2. 2. quæst. 72. artic. est inhonoratio facta alicui absentis per verba, aut signa vocalia, aut scripta denotantia malum poenæ, vel culpæ, aut defectus naturæ. ut cum dicitur de aliquo quidam fur mendax (quæ sunt mala culpæ) stultus, insensate (quæ sunt mala poenæ) cæce, filii illegitime, Iudæus, qui sunt defectus naturæ.

27 QVÆST. Quid est contumelia? RESP. Contumelia est inhonoratio facta alicui præsentis per verba, vel signa denotantia malum culpæ vel poenæ, aut defectus naturæ. Itaque solum differt conuitium a contumelia quia conuitium est inhonoratio absentis, contumelia vero præsentis.

28 QVÆST. Quale peccatum est conuitium & contumelia. RESP. Ex genere suo lethale graue, si fiat animo inhonorandi, & inter personas, quæ istis conuitijs, & contumelijs grauem iacturam famæ, & honoris patiuntur. Hoc dixerim propter mulierculas istis conuitijs, atque contumelijs assuetas, quæque iniuriam condonantes immediate bibunt, ac edunt, tam paruo doloris sensu, ac si ne verbum quidem fecissent. Credo tamen verum esse, quod docet Tolet. lib. 5. capit. 9. huiusmodi contumelias, & conuitia inter personas bonæ notæ, si ex solo contemptu, licet non inhonorandi animo iactentur, esse peccatum lethale, quia ille iniustus contemptus, iniuria est grauis.